

Тетяна Бондар,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РИЗИКУ МІНІСТЕРСТВОМ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПЕРЕВІРОК СПФМ

З метою формування планів перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ) Міністерство фінансів України (далі — Мінфін) повинно ідентифікувати та оцінити ризики — небезпеки (загрози, уразливі місця) у діяльності СПФМ, які можуть свідчити про їхню участь у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення. Під оцінкою ризику слід розуміти процес систематичного виявлення небезпек і визначення рівня вірогідності ризику легалізації злочинних доходів / фінансування тероризму, що здійснюються СПФМ, або покриваються ними на користь власних клієнтів.

З огляду на те, що ризики легалізації злочинних доходів представляють собою поєднання небезпек, загроз та уразливих місць, підґрунтям для виявлення ризиків є складання списку основних відомих і ймовірних загроз (небезпек), іншими словами: критеріїв ризику — показників, ознак, характеристик, або їх сукупностей, за якими здійснюється оцінка ризику. Такий перелік критеріїв був затверджений Наказом Мінфіну від 26.01.2016 р. №17, однак указаний перелік включає групування критеріїв лише за трьома ознаками: строк здійснення суб'єктами своєї діяльності; наявність фактів порушень законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; наявність відокремлених підрозділів (філій, інших підрозділів суб'єкта).

Разом з тим, при складанні планів перевірок Мінфін повинен орієнтуватися також на результати попередніх перевірок, перелік основних секторів економіки, які використовуються для легалізації злочинних доходів. До того ж, Мінфін має тісно співпрацювати з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу (Держфінмоніторингом, НБУ та ін.) при формуванні загального переліку критеріїв ризику, оскільки клієнтами аудиторів (аудиторських фірм), а також фізичних осіб — підприємців, які надають послуги з бухгалтерського обліку, є різні СПФМ, за діяльніс-

тю яких наглядають і контролюють інші суб'єкти державного фінансового моніторингу.

Також, при оцінці ризику легалізації злочинних доходів / фінансування тероризму Мінфін повинен мати доступ до національних оцінок ризиків, типологічних оцінок, а також до загальної інформації і знань, які є у правоохоронних органів. До того ж, можна використовувати інформацію опитування, колективного обговорення серед відповідних експертів, враховувати думку громадськості, суб'єктів господарювання, їх об'єднань і наукових установ, консультативно-дорадчих органів, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян і суб'єктів господарювання; знання і досвід посадових осіб, які безпосередньо здійснюють перевірки СПФМ; досвід посадових осіб інших суб'єктів державного фінансового моніторингу; положення і матеріали справ правоохоронних органів.

Вказане свідчить про використання так званого методу координації — способів і прийомів взаємодії, узгодження, коригування дій органів публічної влади, їх підрозділів, посадових осіб у процесі реалізації функцій і повноважень, які залежать від характеру відносин і зв'язків між суб'єктами, що задіяні в управлінському процесі. Причому, особливо тісно Мінфін повинен співпрацювати з Держфінмоніторингом України, основними напрямками взаємодії з яким є: одержання Мінфіном доступу до єдиної інформаційної системи і бази даних у сфері запобігання та протидії легалізації злочинних доходів / фінансуванню тероризму; обмін інформацією з питань запобігання та протидії зазначеній злочинній діяльності; надання допомоги Мінфіну в одержанні інформації від міжнародних організацій з означених питань; одержання Мінфіном інформації відносно виявлених методів і фінансових схем легалізації злочинних доходів / фінансування тероризму, рекомендацій щодо методів, прийомів і способів їх попередження, виявлення і документування; залучення працівників Держфінмоніторингу України як спеціалістів до проведення перевірок Мінфіном.

Разом з тим, оцінку ризику можна здійснювати за окремими напрямками: 1) особистої участі СПФМ у легалізації злочинних доходів / фінансуванні тероризму; 2) приховування інформації про клієнтів-СПФМ, які займаються легалізацією злочинних доходів / фінансуванням тероризму; 3) приховування інформації про інших клієнтів, які займаються легалізацією злочинних доходів / фінансуванням тероризму.

У той же час, критерії ризику (їх зміст і наповненість) повинні періодично переглядатися і доповнюватися внаслідок розширення знань і досвіду посадових осіб — виконавців перевірок СПФМ, а також збільшення інформованості інших джерел. Такі дії необхідні для правильного встановлення ступеня ризику з урахуванням змін в економіці країни та діяльності СПФМ.

Після вивчення критеріїв ризику повинен здійснюватися аналіз виявлених ризиків з метою розуміння їх характеру, джерел виникнення, вірогідності і наслідків для визначення значення і важливості кожного критерію ризику. При цьому доцільно аналізувати кожний критерій у розрізі сфер діяльності (видів послуг, які надаються) СПФМ. Загальні критерії варто проаналізувати з огляду на динаміку діяльності СПФМ, при цьому слід прослідкувати залежності розвитку діяльності суб'єктів від політичної ситуації у країні, економічного розвитку національної економіки, змін у соціальній і правовій сфері. Аналіз критеріїв ризику повинен дати визначення масштабу та важливості кожного конкретного критерію ризику відносно інших критеріїв.

Оцінка ризиків має свої труднощі, оскільки критерії ризику важко піддаються визначенню та вимірюванню у кількісному вираженні. Тому, як правило, застосовується метод експертних оцінок, який передбачає аналіз рівнів важливості окремих критеріїв ризику з точки зору їх наслідків та впливу, а також вірогідності їх здійснення (реалізації), що дає приблизну оцінку рівня ризику. Результатом оцінки ризиків є розподіл СПФМ на групи з відповідним ступенем ризику: високим, середнім або низьким.

УДК 657.6

Юлія Бондар,
аспірант відділу методології обліку і аудиту,
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України

РОЗВИТОК КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОКУМЕНТУВАННІ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР

Тотальна комп'ютеризація усіх сфер діяльності суспільства, у тому числі господарської діяльності підприємств і організацій, зумовила відповідний процес адаптації до процесів, які відбуваються у комп'ютерному просторі, і аудиторської практики. При